

Tom Keuper melkt nu nog voornamelijk Holsteins, maar al zijn jongvee is al minstens 50 procent FH. „Ik verwacht met FH's dezelfde liters te kunnen leveren met minder ruw- en krachtvoer.“

35 jaar na Holsteinisering weer terug naar Fries-Hollandse koe

Omschakelen naar FH

Je veestapel met Holsteins inkruisen met Fries-Hollands. Het gebeurt niet veel, maar de boeren die het doen, zijn heel enthousiast en willen nooit meer anders. „Wat mij betreft wordt alles FH.“

Tom Keuper uit het Achterhoekse Megchelen besloot drie jaar geleden om zijn 112-koppige Holstein-veestapel om te kruisen naar FH. Dat had alles te maken met de introductie van het Pure Graze-systeem op het bedrijf. Voorheen werkte de familie Keuper met siësta-beweiding. „We waren altijd druk met weiden, voeren en inkuielen“, aldus Keuper. Vier jaar geleden kwam hij in aanraking met Pure Graze. Onbeperkt weiden, zo veel

mogelijk melk produceren uit gras en de melkproductie van de koe parallel laten lopen met de grasgroei. Dat sprak hem aan. Bij Pure Graze is een voorjaarskalvende veestapel belangrijk. Koeien die in het voorjaar aan de melk komen, profiteren van de beste graskwaliteit. Het omschakelen van herfst- naar voorjaarskalvend is niet zo moeilijk, gewoon een kwestie van later insemineren, zegt hij. Maar om ze

voorjaarskalvend te houden, is de kunst. „Dat betekent echt elke twaalf maanden een kalf. Dat gaat met de Holsteins nog niet zo gemakkelijk.“

Efficiënt produceren

De vruchtbaarheid is één van de redenen waarom hij nu al drie jaar bezig is om alles om te kruisen naar Fries-Hollands. Hij rekent

Lagekostenboer Sjaak Koning uit Leuvenum kiest voor FH's, omdat het koeien zijn waar hij makkelijk mee kan werken.

De negen jaar oude Corrie 9 (Rivelino 162 x Jabot) van Sjaak Koning. Levensproductie: 50.000 kilo melk met 4 procent vet en 3,46 eiwit. „Elk jaar kalven en steeds in een keer drachtig.“

erop dat FH's gemakkelijker voorjaarskalvend zijn te houden. Keuper verwacht daarnaast dat FH's nog een stuk efficiënter kunnen produceren op een systeem van alleen gras en minder krachtvoer. Vóór de overstap naar Pure Graze gaven de Holsteins 8.500 kg melk, op basis van gras, maïs en 2.000 kg krachtvoer. Met de overgang naar dag en nacht weiden werd de maïs geschrapt en ging de krachtvoergift naar 1.200 kg per koe per jaar. De melkproductie zakte naar 7.000 à 7.500 kg per koe.

Nu, na vier jaar werken met het Pure Graze-systeem, geven ze (rollend jaargemiddelde) 7.365 kg melk met 4,44 procent vet en 3,64 procent eiwit. De vaarzen zijn al opgefokt op alleen gras. „Maar ik verwacht met FH's dezelfde liters te kunnen leveren met minder ruwvoer en krachtvoer. De voeropname van Holsteins is altijd hoger dan je denkt. FH-koeien zijn wat lichter; ze hebben minder onderhoudsvoer nodig en zullen ook de zode minder snel vertrapen.“

Wat voor Keuper ook meetelt: Fries-Hollandse koeien die worden afgevoerd, kun je nog afmesten op enkel gras. „Dat lukt met Holsteins echt niet. Met FH's zal daarom ook de post omzet en aanwas omhoog gaan. Wat mij betreft wordt alles FH.“

Veel uitleggen

Inmiddels is het jongvee al voor minimaal 50 procent FH, een enkeling zelfs al driekwart.

Hij heeft al vijf FH-kruisingen aan de melk, die het – mede dankzij het heterosis-effect – prima doen. Een van hen, een dochter van Piet Adema 180, had zelfs als vaars een lactatiewaarde van 124, de hoogste van allemaal.

Toch moet hij zijn overstap naar de Fries-Hollandse koe nog vaak uitleggen. Het wordt door collega's meer gezien als een stap terug dan een stap vooruit. Maar dat komt ook omdat het ras een goede commerciële partij ontbeert, die de FH-koe goed weet te vermarkten, meent hij. Juist in deze tijd liggen er wel kansen, volgens Keuper. „FH staat nog dicht genoeg bij Holstein om met het inkruisen niet in de problemen te komen.“

Gemakkelijk werken

Ook bij Sjaak Koning in het Veluwe dorpje Leuvenum gaan alle koeien onder een FH-stier. Als lagekostenboer streeft hij naar sterke koeien waar hij gemakkelijk mee kan werken. Sjaak en zijn vrouw Margriet Wijdenes komen uit Noord-Holland, maar Sjaak kon thuis geen boer worden. In 2003 namen ze in Leuvenum een bestaand pachtbedrijf over met 22 Holstein-koeien. „Die gaven 9.000 liter melk, maar ze werden ook hard gevoerd“, volgens Sjaak. De koeien op het ouderlijk bedrijf in Noord-Holland (beetje Holstein, beetje FH) gaven maar 6.000 liter. Die kregen veel minder krachtvoer en geen maïs.

Met de melkrijke Leuvenumse Holsteins kreeg

de veehouder al gauw problemen. „Ik heb hier weliswaar een ouwe stal, maar deze koeien kwamen maar heel moeilijk overeind. En ze groeiden ook niet. Guste koeien die in mei naar buiten gingen, waren in september nog net zo mager.“ Ze hadden vaak trammelant met afkalven en leverden smalle, magere kalveren. Ook het karakter stond de nieuwe eigenaars niet zo aan.

Sjaak ging op zoek naar koeien waar hij gemakkelijk mee kon werken en kwam uit bij FH. Hij deed een stier uit de Rivelino-fokkerij van FH-fokker Dirk Endendijk bij de pinken en sindsdien zijn de FH-stieren gebleven. Inmiddels omvat de veestapel 60 koeien en 35 stuks jongvee. De bloedvoering varieert nu van 50 tot 87,5 procent FH. „De kruisingen hebben duidelijk betere benen en ze groeien ook gemakkelijker“, ervaart Sjaak. „De nuka's brengen ook meer op.“

Aan de andere kant geven de koeien iets minder dan voorheen. De 305-dagenproductie (53 afgesloten lijsten) ligt op 7.263 kg melk met 4,50 procent vet en 3,52 procent eiwit. Bij de pakweg 15 vaarzen ligt de productie nog wat lager, op 5.743 kg melk (in 319 dagen) met 4,44 procent vet en 3,48 procent eiwit. „De kruisingen geven wel iets minder melk, maar dat komt ook omdat ik minder hard voer en geen maïs verbouw“, legt de veehouder uit.

De koeien doen het goed op weidegras en graskuil en een iets luxer brokje met wat maïsmeel. Inclusief jongvee verstrekt hij ▶

‘Kleine populatie nadeel FH’

Halverwege de jaren zeventig was ongeveer 70 procent van de Nederlandse koeien nog Fries-Hollands. Maar de Holsteinisering heeft dat percentage in rap tempo doen slinken. Van de anderhalf miljoen FH's van destijds zijn er misschien nog drieduizend over. Er zijn nog pakweg veertig FH-boeren, meest oudere fokkers. Blijkens de jongste CRV-jaarstatistiek geeft de gemiddelde FH-koe 6.876 kg melk, met 4,55 procent vet en 3,61 procent eiwit.

Hoewel het inkruisen met andere rassen de laatste jaren duidelijk een opmars maakt onder Holstein-boeren, lijkt het FH-ras daar nog niet erg van te profiteren. Het aantal eerste inseminaties met FH schommelt volgens CRV de laatste jaren tussen de 2.100 en 2.300 stuks. Toch zou het geen gek idee zijn, meent KI Kampen-directeur Gerard Vosman. „Er zijn heel veel boeren die vol in de Holsteins zitten en die nu iets meer koe

zoeken, die willen gaan kruisen. Waarom zou je het niet met FH proberen in plaats van met een exotisch ras? De FH-populatie is ook hard vooruit gegaan, het zijn niet meer de kleine koetjes van vroeger. Ga maar eens kijken bij FH-boeren, daar staan beste koeien op stal.“ KI Kampen prijst in zijn jongste nieuwsbrief ook de FH-stier Jubilaris (Big P. Adema x Holwerda Thierry) aan als alternatieve kruisingsstier.

Hans Kerkhof van kruisingsadviesbedrijf Xsires krijgt nog weinig vragen naar FH-sperma. „Maar inkruisen met FH heeft wel onze aandacht“, zegt hij. „Ik kan me goed voorstellen dat er veehouders zijn waar het bij past. Immers, toen er 35 jaar geleden massaal Holstein werd ingekruist op FH, ging het ook goed. De eerste generatie kruisingen waren vaak beste koeien.“ Een groot nadeel van FH is volgens Kerkhof de kleine populatie. „Jaarlijks wordt er maar een handjevol stieren getest.“

John Arink: „Sinds de invoering van FH's is mijn saldo gestegen en ik heb bovendien meer werkplezier.“

ongeveer 25 kg brok per 100 kg melk. Een eenvoudige manier van werken is iets wat goed bij hem past. Niet te veel high-tech en poespas, gewoon low-cost boeren met gemakkelijke koeien. Dankzij de natuurlijk dekkende stieren liggen de KI-kosten laag, jaarlijks hooguit drie- tot vierhonderd euro. Ook aan de klauwbekapper of de veerts is hij weinig geld kwijt. „Klauwen bekap ik zelden; alleen als het echt nodig is.“ De VOF Koning-Wijdenes weet zo met weinig stress een economisch jaarresultaat te realiseren van 1.724 euro per koe.

Robuustere koe

Ook John en Lianne Arink zijn over op FH. Zij hebben in het Achterhoekse Lieveelde sinds 1996 een biologisch melkveebedrijf. „Toen we biologisch werden, hadden we nog Holsteins“, vertelt John. De koeien gaven onder het gangbare regime 8.000 liter melk. Met de omschakeling, waarbij John ook antibioticavrij ging werken, leverden ze 1.000 liter in. Ze kregen toen nog wel 1.800 kg krachtvoer. „Maar daarbij hadden ze veel ellende met klauwen en uierproblemen, driespenen – het celgetal zat voortdurend tegen de 400.000 – en regelmatig melkziekte. Nou, als je zes, zeven keer per jaar een koe uit de stal moet hijsen die niet meer overeind wil, word je het wel zat.“

Negen jaar geleden besloot hij daarom op zoek te gaan naar een robuustere koe die

in zijn bedrijfstype paste. Hij was direct gecharmeerd van het sobere, duurzame Fries-Hollandse vee dat hij zag bij Nico Hooghiemster in Reduzum. Zo deden de stieren uit diens Holwerda-fokkerij hun intrede. De eerste was de Noordlander-zoon Michael Boogerd. Die leverde volgens Arink ontzettend mooie, robuuste dieren. „Ik heb dochters van 7 of 8 jaar oud, die nog nooit de bekapbox van binnen hebben gezien.“ Later volgden er nog vier stieren. Arink laat elke stier gewoon bij de koppel lopen. Zodra de dochters op de leeftijd komen dat ze eventueel door hun vader zouden worden gedekt, wordt de stier vervangen. Al met al is de veestapel van 55 melkkoeien nu voor 50 tot 75 procent FH; een enkeling zelfs al 87,5 procent.

Arink is supertevreden. „Sinds de eerste kruislingen aan de melk kwamen, ben ik helemaal om. De vaarzen komen wat voorzichtig op gang. Het zijn echt slowstarters; in het begin vraag je je echt af wat dat moet worden. Maar ze tonen in de volgende lactaties een enorme progressie.“ Arink omschrijft ze als heel functionele koeien met beste benen en klauwen, een goede melksnelheid en een goede uiergezondheid. „Het celgetal zit vlot onder de 200; bij de laatste melkcontrole maar 142. Uierontstekingen heb ik zelden of nooit meer en ik bekap hooguit vijftien koeien per jaar.“

De gemiddelde productie ligt nu op 6.000 liter,

met 4,50 procent vet en 3,50 procent eiwit. Daarbij voert Arink vrijwel geen krachtvoer meer. Hij verstrekt alleen nog 1 à 1,5 kg zelfgeteelde geplette rogge aan het voerhek. Melkziekte heeft hij in geen jaren meer gezien, zegt hij. Maar is dat niet vooral toe te schrijven aan de relatief lage melkproductie? „Nou“, zegt John, „ook deze koeien kunnen 40 liter daags geven, zeker als ze een jaar of zeven, acht oud zijn. Maar ze pieken wat minder fel en als ze in onbalans dreigen te komen, dan remt de FH zichzelf af. Die stemmen de productie af op het rantsoen de omstandigheden. Een Holstein heeft een enorme drive om te geven, die gaat maar door.“

Saldo gestegen

Arink denkt er niet over om weer eens een ronde Holstein te gebruiken om de melk erbij te houden. Maar hoe zit dat financieel dan, met koeien die maar 6.000 liter geven? „Sinds de invoering van de FH's is mijn saldo alleen maar gestegen“, zegt de melkveehouder. „Ik voer nagenoeg geen krachtvoer meer en ze geven mooie dikke melk. Of je 3,80 vet hebt of 4,50; dat maakt wel verschil. En voorheen had ik gauw 500 euro dierenartskosten in de maand, nu zijn die nagenoeg nul.“ De bedrijfswinst beweegt zich tegenwoordig tussen de 40.000 tot 60.000 euro: „Een prima jaarresultaat, met maar 55 koeien. En daarbij heb ik ook veel meer werkplezier.“ ■

Het jongvee van Tom Keuper is voor minimaal 50 procent FH.

